

Spis treści

1	Podwaliny filozoficzne i podstawy historii osteopatii	1	1.12.7	Czy współczesne poglądy dostarczają rozwiązania dylematu umysł-ciało?	30
1.1	Wstęp	1	1.13	Nauka i medycyna oparta na dowodach	32
1.2	Racjonalizm, empiryzm i eklektyzm	2	1.13.1	Dylemat teorii i praktyki	32
1.3	Medycyna i nauki przyrodnicze w XVI i XVII wieku	2	1.13.2	Najważniejsze typy badań i zadania pracy naukowej	33
1.3.1	Paracelsianizm i galenizm	2	1.13.3	Sama medycyna oparta na dowodach nie wystarcza	34
1.3.2	Atomistyka	3	1.13.4	Aspekt indywidualności	35
1.3.3	Witalizm	3	1.13.5	Strategia dla dziedzin pomocniczych medycyny – plan ogólny	38
1.4	Oświecenie w XVIII wieku	4	1.14	Czy morfologia i fenomenologia Goethego są nadal aktualne?	39
1.5	Fizjonomia i frenologia	4	1.14.1	Goethego miłość do natury	39
1.5.1	Lavater i fizjonomia	4	1.14.2	Czym jest morfologia?	39
1.5.2	Gall i frenologia	5	1.14.3	Oblekanie w jakości	40
1.6	Teozofia, mesmeryzm i spirytualizm	6	1.14.4	Procesy życiowe i twórcze myśli	42
1.6.1	Swedenborg i teozofia	6	1.15	Większa szczegółowość wiedzy	43
1.6.2	Mesmer i mesmeryzm	7	1.16	Czy potrzebujemy wiary, aby wiedzieć?	45
1.6.3	Spirytualizm	8	1.17	Organizm jest czymś więcej niż sumą części składowych	46
1.7	Niemiecki romantyzm i idealizm jako „kontrewolucja” w XVIII i XIX wieku	8	1.18	Fizyka i chemia nie wystarczają do zrozumienia procesów życiowych	46
1.7.1	Idealizm na przykładzie Friedricha Schillera	9	1.19	Całościowy obraz zdrowia i choroby	49
1.7.2	Nauka w pismach Goethego	9			
1.7.3	Carus i kranioskopia	11			
1.7.4	Wpływ na wczesną osteopatię	11			
1.8	Od „kultu czaszki” do „kultu mózgu”: ciemny rozdział w historii	11			
1.8.1	Pomiary czaszki Virchowa	12			
1.8.2	Wątpliwe pomiary i niejasne spekulacje na temat mózgu	12			
1.9	Przedstawiciele darwinizmu: Lamarck, Darwin i Spencer	15			
1.10	Still i osteopatia w XIX wieku	16			
1.10.1	Początki u Szaunisów	16			
1.10.2	Still i wojna secesyjna	16			
1.10.3	Rozczarowanie medycyną głównego nurtu	17			
1.10.4	Rozwój myśli osteopatycznej Stilla	17			
1.10.5	Nowy początek w Kirksville	19			
1.10.6	Szkoły osteopatii	20			
1.11	Teoria kwantowa rewolucjonizuje światopogląd w XX wieku	21			
1.11.1	Teoria kwantowa i nauki humanistyczne	21			
1.11.2	Holistyczna teoria systemów?	22			
1.12	Problem ciało-dusza-duch (umysł)	22			
1.12.1	Wstęp	22			
1.12.2	Definicja ducha (umysłu) i duszy	22			
1.12.3	Historyczny rozwój dylematu ciało-dusza	23			
1.12.4	Poszukiwanie duszy w XVIII wieku	24			
1.12.5	Poszukiwanie duszy w XIX wieku	25			
1.12.6	Skok w XX wiek: powstanie neuronauk	26			
			2	Podstawowe zasady osteopatyczne w kontekście historycznym i współczesnym	53
			2.1	Rozwój i kryzys tożsamości osteopatii	53
			2.1.1	Rozwój osteopatii w USA	53
			2.1.2	Rozwój osteopatii w Europie	54
			2.1.3	Współpraca w osteopatii	54
			2.1.4	Co oznacza „terapia osteopatyczna”?	54
			2.2	Siły samoleczenia	55
			2.2.1	Siły samoleczenia z perspektywy historycznej	55
			2.2.2	Zdolność do samoleczenia to coś więcej niż efekt placebo!	56
			2.2.3	Zdolność do samoleczenia jako funkcja „języka molekularnego”	57
			2.3	Dążenie do poszukiwania przyczyny	60
			2.3.1	Działania leczące przyczynę a działania łagodzące skutki	60
			2.3.2	Dysfunkcja somatyczna	60
			2.3.3	Strategia osteopatyczna i osteopatyczny coping	63
			2.3.4	Czy bycie zdrowym oznacza niebycie chorym?	64
			2.3.5	Salutogeneza i przepływ (flow)	65
			2.3.6	Powięź i płyny: <i>flowing tensegrity</i>	68
			2.3.7	Wrażliwość tkanek a nocycepcja	70

2.3.8	Segment torowany: hipoteza przestarzała czy wartościowa?	73	3.8.4	Emocje i układ odpornościowy	115
2.3.9	Uwrażliwienie obwodowe i ośrodkowe	75	3.9	Terapia i psychoterapia ciała	115
2.3.10	Aferentacje wisceralne a autonomiczny układ nerwowy	78	3.9.1	Wstęp	115
2.3.11	Neuronauka i technologie informacyjne	81	3.9.2	Doświadczenie psychologiczne i fizyczne z terapeutycznego punktu widzenia	116
2.3.12	Sieci komunikacji i endokrynologia psychoneuroimmunologiczna	82	3.9.3	Podjęcia terapeutyczne	117
2.3.13	Organizm ludzki jako jednostka neuroimmun-endokrynną	84	3.9.4	Tematy życiowe	117
2.3.14	Podrażnienia, regulacje, adaptacje i kompensacje wśród ludzi	86	3.10	Allostaza i obciążenie allostacyjne	118
2.3.15	Kaskada rozwoju choroby	87	3.11	Zaburzenia psychiczne a zaburzenia funkcjonalne	119
2.3.16	Liczy się nie tylko chemia	88	3.12	Różne systemy klasyfikacji chorób psychicznych	119
2.4	Pojęcia struktury i funkcji	90	3.13	Najważniejsze zaburzenia psychiczne	119
2.5	Organizm jako całościowa jedność (holizm)	90	3.13.1	Zaburzenia lękowe	120
2.5.1	Droga Stilla od mechanizmu do witalizmu	90	3.13.2	Zespół stresu pourazowego (PTSD)	121
2.5.2	Rozwój holistycznego lub integracyjnego sposobu myślenia	91	3.13.3	Zaburzenia występujące pod maską somatyczną	121
2.5.3	Czy holizm obejmuje także wiarę?	92	3.13.4	Dysocjacyjne zaburzenia pamięci i zaburzenia Ego	122
2.5.4	Fizyka układów żywych	93	3.13.5	Zaburzenia odżywiania	123
2.5.5	Entropia jako potencjal nieporządku	95	3.13.6	Zaburzenia afektywne	123
2.6	Prawo tętnic	96	3.13.7	Zaburzenia myślenia	124
2.7	Integracja podstawowych zasad osteopatycznych	97	3.13.8	Zaburzenia postrzegania	125
2.7.1	Podsumowanie	97	3.13.9	Zaburzenia psychofizjologiczne	125
2.7.2	Strategia osteopatyczna	98	3.13.10	Schizofrenia	125
3	Choroby psychiki i duszy	99	3.13.11	Zaburzenia osobowości oraz zaburzenia kontaktu	125
3.1	Wprowadzenie	99	3.13.12	Zaburzenia seksualne	127
3.1.1	Dotyk	99	3.13.13	Zaburzenia wieku dziecięcego i młodzieńczego	127
3.1.2	Rozpoznanie przyczyn choroby	99	3.13.14	Zaburzenia psychiczne wieku podeszłego	129
3.1.3	Doświadczenia pozostawiają po sobie ślady ..	100	3.13.15	Uzależnienia	130
3.2	Trzy oblicza dociekania terapeutycznego	100	3.14	Modele i teorie psychologiczne	130
3.3	Jakość terapii: czym jest dobra terapia?	101	3.15	Człowiek jako „urządzenie integrujące”?	130
3.4	Radzenie sobie (<i>coping</i>)	102	4	Funkcjonowanie układu czaszkowo-krzyżowego i żylnolimfatycznego a rytm tkankowy	133
3.4.1	Stres i czynniki stresu	102	4.1	Rytm, wibracje i fale	133
3.4.2	Strategie radzenia sobie	103	4.1.1	Drgania a „gimnastyka” molekularna	133
3.5	Reakcje stresowe	104	4.1.2	Leczące działanie rytmów	133
3.6	Mocne strony i zasoby	106	4.1.3	Chaos deterministyczny	133
3.6.1	Akceptowanie siebie	106	4.1.4	Koherencja i synchroniczność	134
3.6.2	Umiejętność wybaczenia	107	4.2	Morze w nas	135
3.6.3	Spokój	107	4.2.1	Rozwój	135
3.6.4	Pokora	108	4.2.2	Płyny i funkcje	135
3.6.5	Bezpieczeństwo	108	4.3	Tlenowe i beztlenowe oddychanie na poziomie komórkowym i tkankowym (mikrokrążenie) oraz wytwarzanie energii	136
3.6.6	Odnalezienie sensu	108	4.3.1	Wytwarzanie energii	136
3.6.7	Zaufanie	109	4.3.2	Chemiczne etapy oddychania komórkowego ..	137
3.6.8	Podstawy etyczne i moralne	109	4.3.3	Niedotlenienie i rozwój nowotworów	139
3.7	Trauma i szok	110	4.4	Transport komórkowy	141
3.8	Emocje	111	4.4.1	Transport bierny	142
3.8.1	Wstęp	111	4.4.2	Transport czynny	142
3.8.2	Czym są emocje?	111	4.5	Ruchy naczyniowe i chemoprewencja	143
3.8.3	Klasyfikacja i geneza emocji	114	4.6	Mikrokrążenie i przepływ śródmiąższowy	144
			4.6.1	Mikrokrążenie	144

XIV Spis treści

4.6.2	Cechy szczególne ścian naczyń	145	6.2.2	Tętnicze zaopatrzenie czaszki i twarzy: tętnica szyjna zewnętrzna	190
4.6.3	Płyny śródmiąższowe i limfatyczne	145	6.3	Drenaż żylny mózgu i czaszki	192
4.6.4	Przepływ śródmiąższowy	146	6.3.1	Odływ krwi żyłnej z mózgu	192
4.6.5	Stosunki ciśnień w obszarze naczyń włosowatych i tłoczni limfatycznej	149	7	Fizjologia i hemodynamika układu krążenia	205
4.6.6	Wazomotoryka jako rytm całego organizmu	150	7.1	Wstęp	205
4.6.7	Funkcjonalne znaczenie ruchów wazomotorycznych i przepływu śródmiąższowego	151	7.2	Regulacja czynności serca	205
4.6.8	Zasada autokreacji i samoistnego ruchu	153	7.3	Regulacja i dystrybucja objętości krwi	206
4.7	Rytm czaszkowo-krzyżowy: hipoteza robocza między wiedzą a przekonaniem	153	7.4	Regulacja makrokrążenia i mikrokrążenia	206
4.7.1	Systemy komunikacyjne i oscylacje interferencyjne	153	7.5	Hemodynamika i właściwości naczyń krwionośnych	208
4.7.2	Rytmy ciała	154	7.5.1	Prawa mechaniki płynów i zasady przepływu	208
4.8	Oddech życia jako <i>anima matricis</i> – własna interpretacja	156	7.5.2	Siła perfuzji krwi a prawo Ohma	208
4.8.1	Mierzalność rytmu krzyżowo-biodrowego	156	7.5.3	Siła przepływu krwi, opory przepływu i prawo Hagena-Poiseuille'a	209
4.8.2	Metafizyka czy fizjologia?	158	7.5.4	Przepływ laminarny i turbulentny oraz naprężenie ścianające	210
4.8.3	Hipoteza plynowa i plynowe ruchy czaszki	158	7.5.5	Lepkość krwi i zjawisko aglutynacji	211
4.8.4	Porównywalność rytmu tkankowego i ruchów naczyniowych	160	7.5.6	Właściwości naczyń i ciśnienie transmuralne	212
4.8.5	Różne kierunki w osteopatii	161	7.5.7	Aktywne funkcje śródbłonna	212
4.8.6	Podsumowanie i wnioski	162	7.5.8	Regulacja krążenia podczas wysiłku fizycznego	213
4.9	Oddech życia	166	7.5.9	Regulacja krążenia w warunkach stresu termicznego	214
4.9.1	Koncepcja ruchomości szwów	167	7.5.10	Puls żylny i mechanizm pompy piersiowo-brzuszej	214
4.9.2	Redefinicja pojęć i krytyka	167	7.6	Złożona hemodynamika w warunkach ortostatycznych	214
4.9.3	Konieczność przeprowadzenia badań podstawowych z zakresu osteopatii	167	7.6.1	Cechy szczególne płuc	216
4.9.4	Zestrojenie się z pacjentem	168	7.6.2	Wpływy neurohumoralne	216
4.10	Punkt równowagi i techniki pośrednie	169	7.7	Czy istnieje wyspecjalizowany system chłodzenia mózgu?	217
4.11	Punkty wyciszenia jako momenty twórczej przerwy	170	7.8	Przesunięcia płynów a zmiany przepływu w okolicy czaszki	217
4.11.1	Zalecenia dotyczące sposobu postępowania	170	7.8.1	Wstęp	217
4.11.2	Ważne wskazówki	171	7.8.2	Autoregulacja mózgowego przepływu krwi	218
5	Unaczynienie i unerwienie rdzenia kręgowego i kręgosłupa	173	7.8.3	Warunki ciśnienia w obszarze mózgu i czaszki	219
5.1	Zaopatrzenie kręgosłupa	173	7.8.4	Ciśnienie wewnątrzczaszkowe	220
5.1.1	Unaczynienie tętnicze kręgosłupa	173	7.8.5	Hemodynamika obszaru czaszki i mózgu	221
5.1.2	Odływ krwi żyłnej z kręgosłupa i rdzenia kręgowego poprzez układ żyły nieparzystej	173	7.9	Patofizjologiczne podłoże migreny i bólów głowy	226
5.1.3	Sploty żyłne kręgowo	177	7.10	Podsumowanie	226
5.1.4	Układ żylny górnego otworu klatki piersiowej i obszaru szyjnego	182	8	Płyn mózgowo-rdzeniowy i limfa ośrodkowego układu nerwowego	229
5.1.5	Ogólny kręgowo-czaszkowy układ żylny	183	8.1	Wstęp	229
5.2	Unaczynienie rdzenia kręgowego	183	8.2	Wytwarzanie płynu mózgowo-rdzeniowego	229
5.2.1	Unaczynienie tętnicze rdzenia kręgowego	183	8.3	Przestrzenie płynu mózgowo-rdzeniowego	230
5.2.2	Unaczynienie żyłne rdzenia kręgowego	184	8.3.1	Przestrzenie wewnętrzne płynu mózgowo-rdzeniowego	230
5.3	Unerwienie kręgosłupa	185	8.3.2	Zewnętrzne przestrzenie płynowe	232
6	Zaopatrzenie naczyniowe mózgu i czaszki	187	8.4	Mechanizmy ruchu płynu mózgowo-rdzeniowego	231
6.1	Wstęp	187	8.4.1	Komorowy przepływ płynu mózgowo-rdzeniowego	231
6.2	Zaopatrzenie tętnicze mózgu i czaszki	187			
6.2.1	Tętnicze zaopatrzenie mózgu	188			

8.4.2	Prześcienny przepływ płynu mózgowo-rdzeniowego	233	10.3	Część szyjna centralnego łańcucha mięśniowo-powięziowego	264
8.5	Układ limfatyczny głowy, szyi i karku	234	10.3.1	Gardło	264
8.5.1	Wstęp	234	10.3.2	Krtka	269
8.5.2	Układ limfatyczny jamy czaszki, szyi i okolicy karku	234	10.3.3	Język	280
8.6	Resorpcja płynu mózgowo-rdzeniowego i połączenie z pozaczaszkowym układem limfatycznym	238	10.3.4	Czynnościowa dysfonia wertebralna	282
8.7	Bariera krew-mózg i krew-płyn mózgowo-rdzeniowy	240	10.4	Część piersiowa centralnego łańcucha mięśniowo-powięziowego	283
8.8	Skład płynu mózgowo-rdzeniowego	241	10.4.1	Śródpiersie	283
8.9	Funkcje płynu mózgowo-rdzeniowego	242	10.4.2	Podwieszenie opłucnej i artykulacje narządowe płuc	284
8.10	Zmiany patologiczne w płynie mózgowo-rdzeniowym	242	10.4.3	Stabilizacja (podwieszenie) osierdzia	285
9	Opony mózgowo-rdzeniowe	243	10.4.4	Przełyk	286
9.1	Klasyfikacja opon mózgowo-rdzeniowych	243	10.5	Przepona i związane z nią narządy jamy brzusznej	287
9.1.1	Opona twarda mózgu	243	11	Anatomia funkcjonalna czaszki	289
9.1.2	Opona pajęczna	244	11.1	Filogeneza czaszki	289
9.1.3	Opona miękka mózgu	245	11.1.1	Fazy ewolucji trzech mózgów	289
9.1.4	Opona twarda rdzenia kręgowego	245	11.1.2	Doły czaszki (<i>fossae cranii</i>)	291
9.1.5	Opona pajęczna rdzeniowa	245	11.1.3	Inne zmiany ewolucyjne w obrębie czaszki	292
9.1.6	Opona miękka rdzeniowa	246	11.2	Mózgoczaszka i trzewioczaszka	293
9.2	Zaopatrzenie opon mózgowo-rdzeniowych	247	11.3	Rozwój czaszki	294
9.3	Unerwienie opony twardej	247	11.3.1	Wstęp	294
9.4	Jama nadtwardówkowa obszaru rdzeniowego i mankiety opony twardej	248	11.3.2	Ruchomy mózg w ruchomej czaszce	294
9.4.1	Nadtwardówkowa tkanka tłuszczowa	248	11.3.3	Rozwój czaszki	296
9.4.2	Przegrody i więzadła	248	11.4	Konstrukcja ramowa czaszki	300
9.4.3	Mankiety opony twardej	250	11.4.1	Wpływ na kształt czaszki	301
9.5	Przegrody opony twardej opon mózgowo-rdzeniowych w obrębie czaszki	252	11.4.2	Dźwigarowa konstrukcja czaszki	301
9.6	Funkcjonowanie i biomechanika opon mózgowych	254	11.5	Szwy czaszki	302
9.7	Mobilność opony twardej i rytm czaszkowo-krzyżowy	255	11.5.1	Połączenia kości i powstawanie szwów	302
9.7.1	Możliwości naprężenia tkanki	256	11.5.2	Morfogeneza szwów czaszkowych	304
9.7.2	Przesuwalność	257	11.5.3	Sześć głównych systemów szwów czaszki	308
9.7.3	Różne zakresy ruchu i odkształcalności	257	11.5.4	Badania naukowe dotyczące ruchomości kości czaszki	309
9.7.4	Znaczenie pozycji wyjściowej	257	11.5.5	Szwy czaszkowe jako stawy lub złącza dylatacyjne?	311
9.7.5	Punkty podparcia	258	11.6	Kształt i deformacje czaszki	313
9.8	Podsumowanie	259	11.6.1	Forma czaszki	313
10	Centralny łańcuch mięśniowo-powięziowy (ścięgno centralne) i krtka	261	11.6.2	Deformacje czaszki: diagnostyka różnicowa	313
10.1	Wstęp	261	11.6.3	Deformacje czaszki: przyczyny i patologie	315
10.2	Przednio-czaszkowy (ustno-gardłowy) początek centralnego łańcucha mięśniowo-powięziowego	262	11.6.4	Klasyfikacja kształtów czaszki w obrazie medycyny klasycznej	318
10.2.1	Mocowanie przednie (przyczep przedni) centralnego łańcucha mięśniowo-powięziowego	262	11.7	Integracja zasad reologii i tensegracji w osteopatii czaszkowo-krzyżowej	320
10.2.2	Mocowanie czaszkowe (przyczep w obszarze czaszki) centralnego łańcucha mięśniowo-powięziowego	262	11.7.1	Wstęp	320
			11.7.2	Lepkosprężystość kości czaszki	321
			11.7.3	Odkształcenia i naprężenia czaszki	322
			12	Przedziały i otwory czaszki	341
			12.1	Wstęp	341
			12.2	Otwory i zespoły uwężnienia w obrębie czaszki	341

12.2.1	Przedział dolny (klinowo-podstawny): SSB i podstawa czaszki	343	14.1.2	Badanie środkowego i dolnego odcinka kręgosłupa szyjnego oraz górnego odcinka kręgosłupa piersiowego	406
12.2.2	Tyłny (potyliczny) przedział czaszki: potylica	355	14.1.3	Badanie stawów szczytowo-obrotnikowych (C1–C2)	408
12.2.3	Przedział górny (ciemieniowo-skroniowo- czołowy) czaszki: sklepienie czaszki	358	14.1.4	Badanie stawu szczytowo-potylicznego (C0–C1)	409
12.2.4	Przedział przedni (czołowo-szczękowo- jarzmowo-nosowy) czaszki: twarzoczaszka	359	14.2	Terapia odcinka szyjnego kręgosłupa	411
12.2.5	Przedział środkowy (podniebiennie-lemieszowo- sitowo-klinowy): płaszczyna pośrodkowa	365	14.2.1	Techniki mięśniowo-powięziowe (techniki miękkotkankowe) dla górnego i środkowego odcinka kręgosłupa szyjnego	412
12.2.6	Żuchwa i staw skroniowo-żuchwowy	369	14.2.2	Techniki stawowe dla górnego i środkowego odcinka kręgosłupa szyjnego	416
12.3	Zależności w obszarze układu czaszkowo-żuchwowego	376			
13	Ogólne badanie i podstawowe zasady dla terapeutów	379	15	Badanie i leczenie struktur mięśniowo-powięziowych mających przyczepy na czaszce	419
13.1	Ogólne badanie i wywiad	379	15.1	Struktury mięśniowo-powięziowe czaszki: czepiec ścięgniasty i mięsień naczaszny	419
13.1.1	Ogólny schemat kontaktu diagnostycznego	379	15.1.1	Rozglaskiwanie mięśnia skroniowo- ciemieniowego w kierunku przebiegu włókien	419
13.1.2	Wywiad dotyczący czynników stresowych	382	15.1.2	Rozglaskiwanie mięśnia potyliczno-czołowego w kierunku przebiegu włókien	419
13.1.3	Wywiad dotyczący osobowości i kwestii psychospołecznych (historia pacjenta, aspekty psychologiczne i związane z otoczeniem społecznym)	383	15.1.3	Rozglaskiwanie mięśni usznych w kierunku przebiegu włókien	421
13.1.4	Wywiad dotyczący czynników salutogenetycznych	384	15.1.4	Ogólne oswobodzenie czepca ścięgniastego i mięśnia naczaszego od powierzchni czaszki	421
13.2	Ogólne badanie czaszki, szyi i karku	385	15.2	Struktury mięśniowo-powięziowe twarzy: mięsień okrężny oka, mięsień okrężny ust i mięsień policzkowy	421
13.2.1	Ogólny wywiad w odniesieniu do czaszki, szyi i karku	385	15.2.1	Rozluźnienie napięcia mięśnia okrężnego oka	421
13.2.2	Bóle głowy	385	15.2.2	Rozluźnienie napięć w łańcuchu mięśniowo- powięziowym mięśnia okrężnego ust i mięśnia policzkowego	422
13.2.3	Ogólne oglądanie i badanie głowy	387	15.3	Mięśniowo-powięziowe struktury układu żucia	423
13.3	Badanie układu czaszkowo-żuchwowego	392	15.3.1	Badanie i terapia mięśnia skroniowego (<i>m. temporalis</i>)	424
13.3.1	Badanie aparatu żucia	392	15.3.2	Badanie i terapia mięśnia żwacza	426
13.3.2	Badanie języka	393	15.3.3	Badanie i terapia mięśnia skrzydłowego bocznego (<i>m. pterygoideus lateralis</i>)	427
13.4	Badanie szyi i gardła	394	15.3.4	Badanie i terapia mięśnia skrzydłowego przyśrodkowego (<i>m. pterygoideus medialis</i>)	427
13.5	Badanie przesiewowe struktur powięziowych	395	15.4	Struktury mięśniowo-powięziowe szyi i dna jamy ustnej	428
13.5.1	Przystanek nasłuchowy w obrębie głowy	396	15.4.1	Badanie i terapia ruchomości chrząstek krtani i tchawicy	428
13.5.2	Przystanek nasłuchowy w obrębie karku	397	15.4.2	Przegląd mięśni podgłowych	429
13.5.3	Przystanek nasłuchowy w obrębie szyi	398	15.4.3	Ogólne badanie i terapia mięśni podgnykowych oraz blaszki przedtchawiczej powięzi szyjnej	429
13.5.4	Przystanek nasłuchowy kończyny górnej	398	15.4.4	Badanie i terapia mięśnia łopatkowo-gnykowego (<i>m. omohyoideus</i>)	430
13.5.5	Przystanek nasłuchowy okolicy mostka	399	15.4.5	Przegląd mięśni nadgnykowych	430
13.5.6	Przystanek nasłuchowy okolicy piersiowej kręgosłupa	399			
13.5.7	Przystanek nasłuchowy okolicy kości krzyżowej	400			
13.5.8	Przystanek nasłuchowy okolicy brzucha	400			
13.5.9	Przystanek nasłuchowy kończyn dolnych	401			
13.5.10	Przystanki nasłuchowe w położeniu osiowym	401			
13.5.11	Przystanki nasłuchowe w położeniu diagonalnym	403			
14	Badanie i terapia odcinka szyjnego kręgosłupa	405			
14.1	Badanie odcinka szyjnego kręgosłupa	405			
14.1.1	Badanie neurologiczne splotu szyjnego (C1–C4) i splotu ramiennego (C5–Th1)	405			

15.4.6	Badanie i terapia mięśnia dwubrzuścowego, mięśnia bródkowo-gnykowego oraz mięśnia rylcowo-gnykowego	430	16.7.1	Palpacja systemu szwów kości skroniowych ..	468
15.4.7	Badanie i terapia mięśnia żuchwowo-gnykowego	431	16.7.2	Badanie i terapia systemu szwów kości skroniowych	469
15.4.8	Przegląd mięśni języka	432	17	Badanie i terapia wzorców napięciowych czaszki i otworów czaszkowych	471
15.4.9	Badanie i terapia mięśni języka	432	17.1	Wstęp	471
15.5	Centralny łańcuch mięśniowo-powięziowy	434	17.1.1	Lepkosprężystość	471
15.5.1	Przegląd mięśni i łańcuchów mięśniowo-powięziowych	434	17.1.2	Obciążenia i wzorce napięciowe	471
15.5.2	Badanie i terapia	435	17.1.3	Płyny i otwory	471
15.6	Struktury mięśniowo-powięziowe okolicy wyrostka sutkowatego	441	17.1.4	Model trójwymiarowy	472
15.6.1	Przegląd struktur mięśniowo-powięziowych przyczepiających się do wyrostka sutkowatego	441	17.2	Badanie przesiewowe głównych przedziałów czaszki	473
15.6.2	Badanie i terapia mięśnia mostkowo-obojęczkowo-sutkowego	441	17.2.1	Badanie przesiewowe podstawy czaszki i chrząstkozrostu klinowo-podstawnego	473
15.6.3	Badanie i terapia mięśnia prostownika grzbietu (przyczep końcowy na wyrostku sutkowatym) ..	441	17.2.2	Badanie przesiewowe obszaru potylicznego ..	474
15.7	Struktury mięśniowo-powięziowe w obszarze guzowatości potylicznej zewnętrznej (<i>protuberantia occipitalis externa</i>) i kresy karkowej górnej (<i>linea nuchalis superior</i>)	443	17.2.3	Badanie przesiewowe sklepienia czaszki	474
15.7.1	Przegląd struktur mięśniowo-powięziowych	443	17.2.4	Badanie przesiewowe twarzoczaszki	474
15.7.2	Badanie i terapia przyczepów mięśniowych (mięśnia czworobocznego i prostownika grzbietu)	444	17.2.5	Badanie przesiewowe płaszczyzny pośrodkowej czaszki	475
15.7.3	Badanie i terapia mięśni podpotylicznych	445	17.2.6	Badanie przesiewowe lewej i prawej połowy czaszki oraz stawów skroniowo-żuchwowych ..	475
16	Badanie i leczenie szwów czaszkowych ..	447	17.3	Szczegółowe badanie i terapia wzorców naprężeń mechanicznych i deformacji czaszki	476
16.1	Palpacja szwów czaszkowych	447	17.3.1	Możliwości terapii wzorców napięciowych w poszczególnych obszarach i przedziałach czaszki	476
16.1.1	Punkty orientacyjne na czaszce	447	17.3.2	Obustronne napięcia kompresyjno-trakcyjne czaszki	476
16.1.2	Badanie szwów	447	17.3.3	Jednostronne napięcie kompresyjno-trakcyjne lub napięcie zgięciowe czaszki	478
16.1.3	Techniki terapii szwów	449	17.3.4	Naprężenia ścinające czaszki	481
16.2	Schematyczny przegląd i badanie przesiewowe szwów	449	17.3.5	Naprężenia skrętne (torsyjne) czaszki	483
16.2.1	Schematyczny przegląd	449	18	Techniki pompażowe dynamizujące płyny w obrębie czaszki i mózgu	485
16.2.2	Badanie przesiewowe systemów szwów	450	18.1	Wstęp	485
16.3	Badanie i terapia systemu szwu strzałkowego (i czołowego)	451	18.1.1	Dynamika płynów w czaszce	485
16.3.1	Palpacja systemu szwu strzałkowego	452	18.1.2	Strukturalne uwarunkowania hemodynamiki ..	485
16.3.2	Techniki badania i terapii systemu szwu strzałkowego	453	18.1.3	Procedura przeprowadzania drenażu czaszki i mózgu	485
16.4	Badanie i terapia systemu szwu wieńcowego ..	456	18.2	Techniki drenażu czaszki i mózgu	486
16.4.1	Palpacja systemu szwu czołowego	457	18.2.1	Pompaż kanału kręgowego	486
16.4.2	Badanie i terapia systemu szwu wieńcowego ..	457	18.2.2	Pompaż obojęczka	487
16.5	Badanie i terapia systemu szwu węglowego ..	463	18.2.3	Pompaż powięzi szyi	487
16.5.1	Palpacja systemu szwu węglowego	463	18.2.4	Rozluźnienie mięśniowo-powięziowe mięśni grzbietu i mięśnia czworobocznego	487
16.5.2	Badanie i terapia systemu szwu węglowego ..	463	18.2.5	Technika pompażu i rozluźnienie mięśniowo-powięziowe mięśni karku	488
16.6	Badanie i terapia systemu szwów twarzoczaszki ..	464	18.2.6	Pompaż mięśni szyi	488
16.6.1	Palpacja systemu szwów twarzoczaszki	465	18.2.7	Technika pompażowa i rozluźnienie mięśniowo-powięziowe mięśnia mostkowo-obojęczkowo-sutkowego	489
16.6.2	Badanie i terapia systemu szwów twarzoczaszki ..	466			
16.7	Badanie i terapia systemu szwów kości skroniowych	468			

18.2.8	Technika pompażowa górnej części centralnego łańcucha mięśniowo-powięziowego (obszar szyi i odcinka piersiowego)	489	19.2.2	Unoszenie mięśnia prostownika grzbietu względem opon mózgowo-rdzeniowych	513
18.2.9	Technika pompowania pochewki naczyń szyjnych	490	19.2.3	Rozluźnienie zrostów (fiksacji) między kręgosłupem a oponami rdzeniowymi za pomocą odrzutu (<i>recoil</i>)	514
18.2.10	Technika pompażowa żył kręgowych	491	19.3	Ruchomość (ślizg) opon mózgowo-rdzeniowych względem struktur mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w kierunku głowowym	515
18.2.11	Pompaż stawów głowy	491	19.3.1	Ruchomość (ślizg) opon mózgowo-rdzeniowych w kierunku głowowym – z uniesieniem kończyny dolnej	515
18.3	Techniki drenażu otworów i szczelin czaszki	492	19.3.2	Ruchomość (ślizg) opon mózgowo-rdzeniowych – z przodo- i tyłopochyleniem miednicy	515
18.3.1	Pompaż podstawy czaszki	492	19.3.3	Ruchomość (ślizg) opon mózgowo-rdzeniowych – z rotacją lub zgięciem bocznym miednicy	515
18.3.2	Technika pompażu otworu wielkiego, kanałów kłykciowych i kanałów nerwu podjęzykowego	492	19.3.4	Segmentalna mobilność (ślizg) opon mózgowych w kierunku głowowym	516
18.3.3	Technika pompażu otworu potylicznego i spływu zatok	493	19.4	Ruchomość (ślizg) opon mózgowo-rdzeniowych względem struktur mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w kierunku ogonowym	516
18.3.4	Technika pompażu otworu sutkowego	494	19.4.1	Ruchomość (ślizg) opon mózgowo-rdzeniowych w kierunku doogonowym – z uniesieniem, ze zgięciem bocznym lub z rotacją głowy	516
18.3.5	Technika pompażu otworu szyjnego („rytmiczne pociąganie za ucho”)	494	19.4.2	Ruchomość (ślizg) opon mózgowo-rdzeniowych w kierunku ogonowym – ze zgięciem bocznym lub z rotacją klatki piersiowej	517
18.3.6	Technika pompażu szczeliny oczodołowej górnej	495	19.4.3	Segmentalna mobilność (ślizg) opon mózgowych w kierunku ogonowym	517
18.3.7	Technika pompażu szczeliny oczodołowej dolnej	495	19.5	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie opon	518
18.3.8	Technika pompażu otworów ciemieniowych i czołowych	496	19.5.1	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie sierpa mózgu i mózdzku w kierunku głowowo-ogonowym bez wstępnego rozciągania opon rdzeniowych	518
18.4	Techniki drenażu zatok opony twardej	497	19.5.2	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie sierpa mózgu i mózdzku w kierunku grzbietowo-brzusznym bez wstępnego rozciągania opon rdzeniowych	518
18.4.1	Techniki pompażu wspomagające kierunek przepływu w zatoce strzałkowej górnej	497	19.5.3	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie namiotu mózdzku w płaszczyźnie czołowej bez wstępnego rozciągania opon rdzeniowych	519
18.4.2	Techniki pompażu wspomagające kierunek przepływu w zatoce strzałkowej dolnej	499	19.5.4	Naprężanie i rozluźnianie namiotu mózdzku w płaszczyźnie strzałkowej bez wstępnego rozciągania opon rdzeniowych	520
18.4.3	Techniki pompażu wspomagające kierunek przepływu w zatoce klinowo-ciemieniowej	500	19.5.5	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie opon rdzeniowych w kierunku głowowo-ogonowym	520
18.4.4	Techniki drenażu kierunku przepływu w zatoce oczno-skalistej	502	19.5.6	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie opon rdzeniowych w kierunku głowowo-ogonowym ze wstępnym rozciąganiem opon rdzeniowych	521
18.4.5	Techniki drenażu kierunku przepływu w splocie żylnym otworu potylicznego.	505	19.5.7	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie sierpa mózgu i mózdzku w kierunku grzbietowo-brzusznym ze wstępnym rozciąganiem opon rdzeniowych	521
18.5	Ogólne techniki pompażowe dla czaszki	506	19.5.8	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie namiotu mózdzku	521
18.5.1	Technika pompażowa obszaru czołowo-ciemieniowo-potylicznego	506			
18.5.2	Technika pompażu obszaru klinowo-potylicznego	508			
18.5.3	Technika pompażu obszaru klinowo-szczękowego	508			
18.5.4	Technika pompażu obszaru potyliczno-szczękowego	509			
18.5.5	Technika pompażu obszaru czołowo-klinowo-lemieszowego	509			
18.5.6	Technika pompażu obszaru potyliczno-lemieszowego	510			
18.5.7	Technika pompażu trąbki słuchowej, wyrostka sutkowatego i migdałków	510			
19	Badanie i terapia opon mózgowo-rdzeniowych	513			
19.1	Wstęp	513			
19.2	Ruchomość (ślizg) struktur mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych względem opon rdzeniowych	513			
19.2.1	Ruchomość (ślizg) mięśnia prostownika grzbietu względem opon mózgowych	513			

	w płaszczyźnie czołowej ze wstępnym rozciąganiem opon rdzeniowych	522	19.7.6	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy piersiowej	531
19.5.9	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie namiotu mózdzku w płaszczyźnie strzałkowej ze wstępnym rozciąganiem opon rdzeniowych	523	19.7.7	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy nadkłykcia przyśrodkowego	533
19.5.10	Aktywne naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie opon rdzeniowych w kierunku głowowo-ogonowym	525	19.7.8	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy nadkłykcia bocznego	533
19.6	Naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie tkanek mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych otaczających opony	525	19.7.9	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy przedziału zginaczy i powierzchni dłoniowej ręki	533
19.6.1	Aktywne naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie tylnych tkanek otaczających opony w kierunku głowowo-ogonowym	525	19.7.10	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy przedziału prostowników i grzbietu ręki	534
19.6.2	Aktywne naprężanie, rozciąganie i rozluźnianie przednich tkanek otaczających opony w kierunku głowowo-ogonowym	526	20	Ciało i emocje	537
19.7	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w obszarze nerwów obwodowych (powierzchni ślizgu i nanerwia)	527	20.1	Wstęp	537
19.7.1	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy otworu kulszowego większego, w okolicy kulszowo-goleniowej i podkolanowej	527	20.1.1	Związek między płaszczyzną fizyczną i psychiczną	537
19.7.2	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy przyśrodkowej i bocznej podudzia oraz stopy	528	20.1.2	Czynniki stresogenne a zasoby	538
19.7.3	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy przedniej podudzia i stopy	529	20.2	Ruchy oddechowe a emocje	538
19.7.4	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy pachwiny i kanału przywodzicieli	530	20.2.1	Odczuwanie ruchów oddechowych	539
19.7.5	Rozluźnienie zrostów mięśniowo-powięziowych i kostno-włóknistych w okolicy nadobojczykowej	530	20.2.2	Doświadczenie przestrzeni oddechowych	539
			20.2.3	Doświadczenie zależności między oddechem a łańcuchami mięśniowo-powięziowymi	540
			20.3	Postawa ciała i emocje	542
			20.3.1	Percepcja postawy ciała i biopsychologicznych sił twórczych	542
			20.3.2	Określone postawy i ich ocena emocjonalna	544
			20.4	Swoboda ciała, umysłu, duszy i otoczenia	547
			20.4.1	Strategia radzenia sobie	547
			Skorowidz	549	